

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

ARTVILNIUS '13: tarp lygių lygi?

2013-12-12

ŽURNALAS: DAILĖ

TEMA: Šiuolaikinis menas

AUTORIUS: Jurgita Ludavičienė

DATA: 2013-12

ARTVILNIUS '13: tarp lygių lygi?

Jurgita Ludavičienė

„Dailės“ žurnalas, būdamas pusmetinis, priverčia tekstus traktuoti tarsi šukuosenas: svarbu ne karšti įspūdžiai, o tai, kas lieka. Ne emocijos, o faktai. Todėl vienintelis galimas tekstas apie birželį vykusią ketvirtąją meno mugę „ArtVilnius“ tegali būti statistinio pobūdžio. Norisi ir reikia pažiūrėti, kas „ArtVilnius“ yra dabartiniame meno mugių kontekste: kaip vilnietiškąjį renginį vertina vietiniai ir svečiai, kaip jis gali atrodyti tiems, kurių trokštame, bet (kol kas) sulaukiame nedaug, – potencialiems pirkėjams, kolekcininkams ir kuratoriams, kurių profesinis gyvenimas susideda iš kelionių maršrutu Majamis–Niujorkas–Bazelis–Kelnas–Londonas. Ar galėtų tarp jų atsirasti bent jau kuklus pusdienis, skirtas Vilniui?

Čia galima kalbėti apie mugės „ArtVilnius“ svarbą lietuvių (šiuolaikinio) meno scenai. Ir ne tik meno. Apie jos svarbą lietuvių visuomenei, apie jos edukacinę misiją, kuri, net jei ir neskelbiama, vis tiek neišvengiamai atsiranda to ir nesiekiant – nes nueiti į jau ketvirtą kartą surengtą meno mugę jaunimui, pasirodo, buvo prestižo reikalas, nes reikia ką nors žinoti apie šiuolaikinį meną, o ten, pasirodo, „viską galima pamatyti vienoj vietoj“ (cituoju dviejų aštuoniolikamečių pokalbį). Apie ketvirtą kartą atsiradusią galimybę galerijoms parodyti savo „veidus ir vidurius“ (t. y. turinius) ne vien tik negausiai į stacionarias erdves užklystantiems žiūrovams ar vis tai pačiai atidarymų publikai, o susisluoksniavusiai, įvairialypei, dažnai kritiškai ar atsainiai nusiteikusiai plačiajai visuomenei. Turiu galvoje amplitudę nuo meno istorijos studentų ar kolekcininkų iki šeimų su vaikais, ieškančių paveikslo tetos Stasės penkiasdešimtmečiui.

Mažoje šalyje rinkos, ir ne tik meno rinkos, dėsniai veikia vangiai ir verčia ieškoti pirkėjų visuose sluoksniuose, pasitelkiant visus įmanomus metodus. Tai galioja ir

galerijoms, kad ir kaip nenoriai jos tą pripažintų; todėl „ArtVilnius“ tarsi lakmuso popierėlis išryškino galerininkų ir menininkų požiūrį į save pačius ir į žiūrovą ar potencialų pirkėją. Be to, ketvirtą kartą vykusi meno mugė vėl sujungė šiaip jau vangoką lietuvių meno rinką; pirkėjai įsigijo kūrinių maždaug už pusę milijono litų, t. y. oficiali mugės apyvarta buvo labai panaši, kaip ir praėjusiais metais. Bet kuriuo atveju, lietuvių akimis žiūrint, tai ne taip jau ir blogai; tiksliau lygiai pusę milijono geriau nei nieko. Ką ir kalbėti apie mugės teikiamą galimybę pasirodyti studentams ar VDA baigusiems jauniems autoriams, kuriems tai yra proga prisistatyti ir susirasti pirkėjų bei užsakovų.

Taigi Lietuvai meno mugė naudinga daugeliu aspektų. Ir svarbi – kaip vienintelis šiuolaikiniam vaizduojamajam menui skirtas tokio pobūdžio renginys. Tačiau kaip yra žvelgiant plačiau, t. y. kiek (ar) Vilnius yra ir ar gali būti svarbus iš mugės į mugę keliaujančiam šveicarų kolekcininkui ar smalsiam dailei neabejingam austrui? Iš pradžių – apie tai, ką jis randa, ieškodamas informacijos. Meno mugės „ArtVilnius“ statistika, skelbiama internete, tokia: renginys vyksta nuo 2009-ųjų, šiais metais surengtas ketvirtą kartą, jame dalyvavo 50 galerijų, apsilankė 15 000 lankytojų. Daug tai ar mažai – tiek galerijų ir tiek lankytojų? Hm, susimąstys austras.

Vienas žymiausių pasaulio galerininkų Lary Gagosianas interviu žurnalui „Monopol“ neseniai sakė: „Man patinka meno mugės. Jose viskas kur kas paprasčiau nei galerijose. Ten tiesiog ateini ir nusiperki kūrinių.“ Įvertinimas, visiškai atitinkantis pirminę meno mugės apibrėžtį: tai – renginys, skirtas vaizduojamajam menui ir su juo susijusiems objektams parduoti. Meno mugėse gali būti vykdoma pardavėjų atranka, kuria pasirūpina mugės komitetas arba tam sudaryta vertinimo komisija. Mugės skatina prekybą menu ir platina informaciją apie jį. Taigi to paprasto pirkimo ieškantiems kolekcininkams, galerininkams ir kitiems meno pasaulio dalyviams, kad ir tam pačiam hipotetiniam austrui, vėlgi daug nesukant galvos, 2013 metų pradžioje atsidarius puslapį <http://www.fine-art-international.com/artfair>, pasidaro akivaizdu, kad teks rinktis iš 157 meno mugių. Kai kurios jų vyksta keletą kartų per metus keliose skirtingose gaublio vietose, taigi nelabai aišku, ar, tarkim, „Scope“, vykstančią Niujorke, Majamyje ir pirmą kartą šiais metais – Bazelyje (lyg ten trūktų meno mugių), reikėtų traktuoti kaip vieną ar kaip tris muges. Arba „Affordable Art Fair“ (apie ją vėliau), kuri rengiama 18 pasaulio miestų. Bet kuriuo atveju skaičius gana įspūdingas.

Vis dėlto, žvelgiant į tą pusantrą šimto mugių geografiniu aspektu, darosi akivaizdu: kai kuriose pasaulio vietose mugių kasmet vyksta kur kas dažniau nei kitur: Niujorke – 14, Londone – 10, Paryžiuje – 8, Bazelyje, Berlyne ir Kelne – po 6, Madride ir Majamyje – po 5, Briuselyje, Amsterdame ir Ciuriche – po 3, Honkonge, Taibėjuje, taip pat Karlsruhėje, Kopenhagoje, Vienoje ir Insbruke – po 2 muges. Toliau – Ženeva, Naujasis Delis, Roterdamas, Lilis, Mastrichtas, Tokijas, Helsinkis, Maskva, Stambulas, Budapeštas, Dubajus, Stokholmas, Beirutas, Kvala Lumpūras, Seulas, Milanas etc., turintys po vieną meno mugę. Vertinant pagal šalis, aišku, jog didžiausias mugių tankumas – Vakarų Europoje: Vokietijoje, Austrijoje, Šveicarijoje, Didžiojoje Britanijoje, dar neblogai atrodo Prancūzija, Belgija, Olandija. Skandinavijoje mugių geografija gerokai praretėja, žvelgiant į rytus – beveik visai išstipsta. Todėl Vilniaus meno mugei skelbtis kaip vienintelei šiuolaikinio meno mugei 1000 km spinduliu lyg ir logiška. Tačiau... jei vėl pasitelktume žemėlapi, kur dėsime skandinavus? Iki Helsinkio – tik 610 km, kur fotografijai skirta „Art Fair Suomi“, organizuojama nuo

2005 m., o „ArtHelsinki“ – nuo 2012 m., praėjusiais metais turėjusi 56 000 lankytojų ir 283 standus. Toliau – Stokholmas. Ten nuo 2006 m. vyksta šiuolaikinio meno mugė „Supermarket“, kurioje šiais metais dalyvavo 42 galerijos. Atstumas nuo Vilniaus – 790 km. Rytų pusėje ištis atrodytų tuščia iki pat „Art Moscow“, jei ne vengrai. „Art Market Budapest“ šiemet vyko trečią kartą, ir rengėjai pristato ją kaip šiuolaikinio Rytų Europos meno mugę. Praėjusiais metais joje apsilankė 16 000 lankytojų, dalyvavo 50 galerijų. Čia jau atrodo pakankamai pavojinga: skaičiai labai panašūs į „ArtVilniaus“, o ir siekis tas pats – žiūrovui norima pristatyti Rytų Europos meną. Žinoma, vengrai jį prezentuoja Vengrijos, Rumunijos, Slovėnijos galerijų ekspozicijomis. Šiemet ten dar dalyvavo turkų, vokiečių, austrų, Izraelio ir pora JAV galerijų; taigi teritorinės koncepcijos prasme Vilniui grėsmės lyg ir nėra, nors nežinia, į kurią pusę plėsis Budapešto meno mugė.

O turinio ir pinigų požiūriu? Nepamirškime, kad mugė visų pirma yra skirta parduoti ir pirkti. Akivaizdu, kad hipotetinis austras, pavadinkime jį Joachimu, yra išlepintas aplink jo gimtąją šalį vykstančių mugių. Štai nuvykęs į Šveicariją jis vien Bazelyje randa šešias muges, tarp kurių – šiuo metu reikšmingiausia pasaulyje „Art Basel“. Šiais metais 44-tą kartą vykusio mugė puikavosi 141 000 kvadratinėse metrų ploto nauju pastatu, kuris daugiau nei dvigubai didesnis už visus valstybinius Šveicarijos muziejus. Šiame plote įsikūrė daugiau nei 300 svarbių tarptautinę reikšmę turinčių galerijų, pristačiusių 4 000 menininkų kūrinius. Be mūsų Joachimo, ten šiemet apsilankė rekordinis 70 000 lankytojų skaičius. Išskirtinis šių metų „Art Basel“ bruožas – akcentuojamas Azijos ir Pietų Amerikos menas, taigi šiemet gausu buvo ir galerijų iš šių žemynų.

Šis azijietiškas ir amerikietiškas akcentas aiškiai parodo, kur link krypta mugės rengėjų žvilgsniai. Ir ne tik žvilgsniai. 2002 m. mugė „Art Basel“ pirmą kartą persikėlė už Atlanto, į Majamį, o šiais metais – ir į Honkongą. Į klausimą, kodėl vyksta į „Art Basel Hong Kong“, galerininkas Gordonas Veneklasenas (galerija „Michael Werner“ – Kelnas, Londonas, Niujorkas) atsako: „Mes negalime kitaip. Anksčiau galerininkai ir kuratoriai eidavo į muziejus ir galerijas. Šiandien jie eina į muziejus ir muges ir tik kartais – į galerijas. Mes turime būti ten, kur eina žmonės, nesvarbu, ar tai mums patinka, ar ne. Visuomenė ir menininkai tikisi būtent to.“ Be to, „Art Basel“ dalyvių nuomone, Honkongas šiuo metu – ir galimybė pelningiau nei kitur parduoti savo atstovaujama menininkų kūrinius, ir galimybė pagausinti klientų, nes ten atvyksta pirkėjų ne tik iš visų Azijos šalių, bet ir iš Australijos, Naujosios Zelandijos. Juk mugei pritraukti bent keletą iš trijų milijonų Azijos milijonierių ir 60 Kinijos milijardierių tikrai pavyks. Kalbant apie apyvartą, mugėje „Art Basel“ ji – milijoninė, o „Deutsche Bank“ savo klientams, planuojantiems mugėje išleisti daugiau nei 100 000 eurų, įsteigė specialią konsultacinę tarnybą, skirtą numatytiems įsigyti kūriniams ekspertuoti ir pirkimo patikimumui bei investicijų grąžai užtikrinti. Be to, pirmą kartą nuo pirkimo priklausomiems klientams buvo siūloma gelbėtis anoniminių kolekcininkų („Collectors Anonymous“) savipagalbos grupėje. Žinant, kad Alexanderio Calderio kinetinis kūrinys – mobilis parduotas už 12 mln. dolerių dar pirmosiomis mugės valandomis, panašu, kad grupei klientų nepristigo.

„Ja, ja, „Art Basel“, – sako Joachimas. Bet visai netoli – ir Vokietija, kur jis gali rinktis iš 17 mugių. Jos skirtingos specifikos, skirtingo dydžio ir, žinoma, svarbos. Tačiau kaip be „ART Cologne“ – seniausios pasaulyje mugės, kuri šiemet atgavo, bent jau taip

teigiama spaudoje, savo svarbą ir vėl išskleidė sparnus tarsi feniksas. Įvykusi 47 kartus su 60 000 lankytojų ir 245 galerijomis, ji rungiasi su Bazelio muge dėl svarbiausios pasaulio meno mugės vardo. Vis dėlto apyvarta (Bazelis–Majamis–Honkongas) ją nurungia; 3 mln. dolerių už Georgo Baselitzo „Kareivį“ – didžiausias laimėjimas.

Tačiau jei nesi potencialus anoniminių kolekcininkų klientas, o tik ruošiesi juo tapti – turiu galvoje, tapti kolekcininku arba turi ką tik pastatytą namą su tuščiomis sienomis, arba mugių karštligė atrodo išpūsta, o galvojant apie jas, iškart akyse ima šokčioti doleriai, eurai ir Šveicarijos frankai, tada protingiausias pasirinkimas – „Affordable Art Fair“ (AAF). Ši mugė pradėta rengti 1999 m., siekiant sukurti alternatyvą išpūstoms kainoms meno mugėse ir jų, kaip elitinių pirkėjų susibūrimo vietų, įvaizdžiui. AAF – mugė, pretenduojanti būti tokia pat profesionalia kaip „Art Basel“ ar „Frieze“, tačiau norinti pritraukti tuos, kurių sąskaitose nešiuogžda milijonai. Todėl čia joks meno kūrinys nekainuoja daugiau nei 5 000 eurų. O mugės vyksta 18 pasaulio vietų: iš Londono AAF išsiplėtė į Briuselį, Milaną, Singapūrą, Melburną; šiais metais ji pirmą kartą įvyko ir Vokietijoje, Hamburge. Sąmoningai kuklūs užmojai virto sėkmės istorija – AAF jau tapo vienu mėgstamiausių prekės ženklų Didžiojoje Britanijoje, Niujorke šiais metais 9 500 lankytojų nupirko kūrinių už vieną milijoną eurų, o pirmoji Stokholmo AAF su 11 000 lankytojų ir 1,3 mln. eurų apyvarta tapo iki šiol sėkmingiausiu startu naujoje vietoje.

Joachimas susimąsto. Išties galima būtų praleisti visus metus, kursuojant iš vienos mugės į kitą. Iš seniausios į turtingiausią ar kukliausią arba pristatančias jaunas menininkus, kaip „Volta NY“ ar „Volta Basel“, arba dar gyvus garsius šiuolaikinio meno korifėjus, kaip „Frieze New York“ ir „Frieze London“. Jau nekalbant apie tai, kad Joachimui labai ir nereikėtų toli blaškytis – Austrija, Vokietija, Šveicarija gali patenkinti visus poreikius: pradedant smalsumu ir baigiant noru investuoti. Todėl „ArtVilnius“, turinti ketverių metų veiklos stažą, surenkanti 15 000 lankytojų ir daranti 500 000 litų apyvartą, stojasi į gretą su „Art Austria“ Vienoje (6-tą kartą, 50 galerijų, 16 000 lankytojų), Stokholmo „Supermarket“ (42 galerijos), Madrido JUST MAD (surengta 4-tą kartą, 20 000 lankytojų, 56 galerijos) bei „Art Madrid“ (35 000 lankytojų, 40 galerijų, organizuojama 8-tą kartą), Lilio meno muge (6-tą kartą, 100 galerijų, 20 000 lankytojų), „Art Gent“ (ji šiais metais rengta trečią kartą, o praėjusiais buvo 120 galerijų ir 20 000 lankytojų), su tuo pačiu „Art Market Budapest“ ir turėtų gerai pamąstyti, kuo patraukti išlepusį Joachimą.

Gal aiškesniu savo siekių apibrėžimu, neapsiribojančiu vien geografija? O jei orientuojamasi į geografiją, tai gal aktyvesniu galerijų iš Baltijos šalių ir aplinkinių kaimynių pritraukimu, nes kol kas dvi baltarusių, trys latvių, dvi italų, viena ukrainiečių, viena lenkų, viena prancūzų, britų ir vokiečių galerija dar nesuteikia pakankamo peno smalsumui. O gal platesne ir įvairesne palydimąja programa, galinčia sudominti ir pritraukti daugelį lietuvių: tiek mano jau minėtuosius dovanotino paveikslo ieškotojus, tiek studentus, tiek tuos, kurie niekada nebuvo jokioje mugėje. Ir Joachimą („Mal sehen“, – paklaustas apie kelionę į Vilnių, mykia jis).

Perspektyva ir pavyzdys aiškūs. Ir toli nereikia ieškoti, pavyzdžiui, kad ir Vilniaus knygų mugė, pastaruosius kelerius metus vis besiplečianti ir pritraukianti daugiau nei 60 000 lankytojų. Be abejo, kai ji vyko ketvirtą kartą, žmonių skaičius buvo kur kas

mažesnis nei dabar, o skepsio – kur kas daugiau. Tačiau, įvykus XV Vilniaus knygų mugėi, aišku, kad ir Lietuvoje įmanoma pamatyti į LITEXPO plūstančias minias. Tad lygiuotis yra į ką, ir reikia. Antraip kitą kartą stendų, eksponuojančių užrašą „My gallerist won't come“, mugėje „ArtVilnius“ gali atsirasti ir daugiau. O to niekam nereikia; nes mūsų mugė svarbi mums visiems.

ARTVILNIUS: up to a par?

by Jurgita Ludavičienė

The perspective of local and foreign visitors – art connoisseurs, potential buyers, collectors and curators – must be the most useful when attempting to consider the success of the 4th International Art Fair held in Vilnius this year. Some of such visitors commute along the route Miami – New York – Basel – Cologne – London in their careers. So can Vilnius possibly count on at least a humble half day in their schedule?

Art fairs promote trade in art and help to disseminate related information on it. Collectors, gallery owners and staff, other players of the world of art do not have to invent a bicycle. At the beginning of 2013 they went to the page <http://www.fine-art-international.com/artfair> and found 157 art fairs to select from. Some of these events take place several times a year and are spread across the globe. It is an impressive number. A look at the map of the art fairs demonstrates that the density and intensity of the activity in some parts of the world is bigger versus other regions, Western Europe being a leader. In Scandinavia, this map gets less “populated”, while in Eastern Europe it is nearly blank. Given that, the ambition of Vilnius event at being the only contemporary art fair within the radius of 1.000 km – and representing Eastern European art – seems quite reasonable.

With four years of experience, 15, 000 visitors and the turnover of half a million Litas, ArtVilnius of 2013 was quite a stir to the sluggish art market of Lithuania (its low intensity determined firstly by its smallness). Internationally it compares best with ArtAustria in Vienna (six years, 50 galleries, 16, 000 visitors), Stockholm Supermarket (42 galleries), Madrid JUST MAD (four years, 20, 000 visitors, 56 galleries), ART Madrid (35, 000 visitors, 40 galleries, organized 8 times), Lille art fair (six years, 100 galleries, 20, 000 visitors), ART Gent (in 2012 it was held for the second time, featuring 120 galleries and 20, 000), and with ART Market Budapest. The major task Vilnius event now faces is to show something sufficiently different in order to win over a picky buyer, as the fair is primarily about buying and selling. One of possible avenues of adding some “interest value” to the event could be attracting more galleries from other Baltic and neighbouring countries, as the current list of two Belorussian, three Latvian, two Italian, one Ukrainian, one Polish, French, British and German galleries is not enough to satisfy the really curious. A wider and more diverse accompanying programme is another addition worth considering: it may be a possible way of attracting new visitors who have no previous experience of visiting art fairs and buying art. (A good example is Vilnius Book Fair that keeps growing and attracts over 60 000 visitors). Vilnius Book Fair with 25 years of experience under its belt is a good role model for ArtVilnius, still at its infancy.

